

Zaključci sa sednice Komisije za izgradnju Memorijalnog centra Staro sajmište, održane 27.03.2018, a povodom izgradnje šoping mola na lokaciji Topovske šupe

Očuvane tri zgrade i plato ispred, zid na koji je postavljena spomen ploča koja je skrnavljena u više navrata, i sada je prostor neobebežen.

Na ovoj lokaciji, bio je sabirni centar u početku, radni logor, od avgusta 1941. godine, u koji su dovođeni muškarci Jevreji, odakle su vođeni na javne radove. Oni su bili prve žrtve drastičnog zakona po kojem je streljano 100 talaca za jednog ubijenog Nemca, ili 50 za jednog ranjenog... Na taj način, do novembra 1941. godine, sa ove lokacije na streljanje prvo u Deliblatskoj peščari, a potom u mestu Jabuka iza Pančeva, odvedeno je oko 5.000 Jevreja, čime je skoro svo muško stanovništvo iz Beograda i Banata pobijeno, kao i oko 1.500 Roma iz Beograda i okoline.

Šest i po hiljada ubijenih i pre nego što je doneta odluka o „Konačnom rešenju jevrejskog pitanja“ odgovara brojkama koje su vezane za nastavak holokausta u Beogradu.

Neki od zatočenika *Topovskih šupa* radili su na pripremanju Judenlagera Semlin na Starom Sajmištu u kojem su od kraja 1941. do maja 1942. godine odvođeni na streljanje ili ubijani u kamionu dušegupki više od 6.000 žena, dece i starih Jevreja, što je rezultiralo porukom šefa Gestapoa iz Beograda da je u Srbiji „konačno rešeno“ jevrejsko pitanje.

Dakle, *Topovske šupe* i *Staro Sajmište* dva su dela jedinstvene priče koja govori o Holokaustu u Srbiji.

Ovaj prostor je važno mesto sećanja za Holokaust i za istoriju Beograda u Drugom svetskom ratu. Uporedo sa logorom za Jevreje i Rome, u delu objekata postojao je i logor srpskih izbeglica iz NDH.

Komisija za Staro Sajmište obe lokacije tretira na isti način, i u Zakonu o Memorijalu specifikovaće se i katastarske celine koje je potrebno očuvati u postojećem statusu, kako bi bile i adekvatno obeležene kao *Mesta Sećanja*, a zajedno sa drugim stratištima bili povezani uz *Put sećanja na zločine* (mesta gde su vršene likvidacije i gde su sahranjivane žrtve: Jabuka, Deliblatska peščara, Jajinci, Ledine, Zemunsko groblje, itd...)

Zatraženo je od Zavoda za zaštitu spomenika kulture da pokrene proceduru za najviši stepen zaštite ovog prostora.

Komisija je upoznata sa odlukom da se na mestu Topovskih Šupa napravi shopping mol, i sa prvim idejnim rešenjima.

Komisija je na stanovištu da je nedopustivo da se memorijalni prostor seli i prilagođava mestu zabave i trgovine, već da je neophodno upravo obrnuto, da se shopping mol planira prema potrebama memorijalizacije i očuvanja autentičnosti ovog prostora. Postoji razumevanje da se jedna od postojećih zgrada sruši kako bi se omogućio saobraćajni prsten važan za grad. Na isti način, pristalo se na kompromis vezan za Nemački paviljon na lokaciji Staro Sajmište, zbog potreba vezanih za saobraćaj grada (ovaj paviljon je moguće preseliti na centralnu lokaciju Sajmišta...)

U tom smislu, Komisija insistira da se mesto zločina očuva kroz drugu zgradu u nizu, sa insistiranjem da ostane na istom mestu i da se omogući da prostor oko zgrade bude očuvan i kao prostor za manifestacije na otvorenom.

Komisija je na stanovištu da je potrebno potpuno jasno distancirati ovaj prostor od shopping mola.

Veliki prostor na ovoj lokaciji je na raspolaganju za ideju da vlasnik napravi mesto zabave, i ne postoji nijedan razuman razlog da se jedna zgrada i neposredna okolina izmeštaju.

Naročito je uvredljiva ideja arhitekta, koju smo mogli da vidimo, u kojoj se jedna od zgrada izmešta i pripaja uz sam zabavno trgovinski centar, koji ga u potpunosti usisava i sugerše da je i ta zgrada mesto zabave i igre. Sve asocijacije u tom smislu su moguće i realne (da neko pomisli da treba napraviti i igricu Holokaust, itd...) Informisan sam da je ovoj ideji prethodila ideja istog arhitekta da se unutar samog shopping mola napravi neki centralni zastakljeni prostor koji bi pored drugih lokala svetskih brendova, predstavljao valjda i „brend holokausta“.

Gde god je to činjeno, to je bio argument u rukama negatora holokausta koji su koristili seljenje lokacija za optužbe da se „vrši nameštanje kako bi se potvrdio holokaust kojeg inače nije bilo“. Ekstremna desnica, negatori holokausta, nažalost, postoji i u Srbiji iako je jasna paradoksalna pozicija koju najčešće zastupaju, preuveličavajući brojke kada je reč o zločinima prema Srbima (npr. u

Jasenovcu) i u isto vreme negirajući holokaust u Srbiji, i inače. Pored toga, minimalizuje se ili potpuno zaobilazi i negira učešće srpskih kvislinških vlasti u procesu uništenja Jevreja. Naravno, i Roma.

Srbija i Beograd imaju civilizacijsku obavezu da svako mesto stradanja dostojno obeleže i da spreče svaki mogući oblik skrnavljenja.

Takođe, imamo obavezu da na svakom stratištu učinimo u potpunosti dostupnim sve informacije o zločinu, imenima ubijenih, načinima kako je to izvedeno, o teroru, o implikacijama. O mestu zločina smeštenom u jasno definisanu širu sliku počinjenih zločina, uzroka i posledica.

Isto kao što je rađeno za Judenlager Semlin, neophodno je prikupiti sva imena ubijenih sa lokacije *Topovske šupe*, i ta imena treba da budu deo te osnovne informacije vezane za memorijalizaciju ovog prostora.

Potrebna su nova istoriografska istraživanja radi utvrđivanja što kompletnijeg spiska žrtava logora u *Topovskim šupama*, i za ovaj projekat je potrebna dodatna podrška.